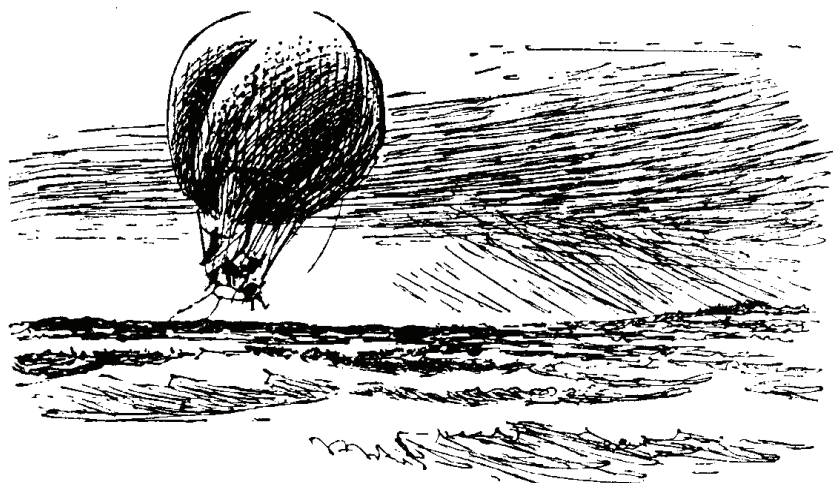

Birinci hissə

HAVADA QƏZA

BİRİNCİ FƏSİL

1865-ci ildə qasırğa. Havada bağirtılar. Hava balonu. Partlamış pərdə. Hər tərəf su. Beş sərnişin. Qondolada¹ nə oldu. Horizontda quru. Nəticə.

- Biz qalxırıq mı?
- Yox, əksinə, enirik.
- Daha pis, mister Smit, biz yxılıırıq.
- Ballastı atın.
- Sonuncu kisə boşaldılmış.
- Balon qalxdımı?

¹ Qayıq.

– Yox.

– Mənə elə gəlir ki, dalğaların çırıptısını eşidirəm.

– Dənizə qədər olan məsafə beş yüz futdan¹ artıq deyil.

Amiranə səs komanda verdi:

– Ağır şeylərin hamısını atın!

Bu sözlər, 1865-ci il martın 23-də, saat dördə yaxın Böyük okeanın ucsuz-bucaqsız sahəsi üzərində eşidilirdi.

Ehtimal ki, hamı, o il, – yazda, gecə ilə gündüz bərabərləşdiyi zaman, birdən-birə qalxan müdhiş nord-ostu² hələ də xatırlayır. Barometr o zaman yeddi yüz on millimetrə qədər enmişdi. Qasırğa martın 18-dən 25-dək aramsız olaraq coşdu. Amerika, Avropa və Asiyada otuz beş dərəcə şimal eni ilə qırx dərəcə cənub eni arasında bu qasırğa hədsiz-hesabsız fəlakətlərə səbəb oldu. Kökündən qoparılmış meşələr, dağılmış şəhərlər, məcrasından çıxmış çaylar, sahilə atılmış yüzlərcə gəmilər, boşluğa çevrilmiş tarlalar, minlərcə insan qurbanı – qasırğa belə bir nəticə ilə bitdi.

Quruda və dənizdə bunca fəlakətlər törədiyi halda, havada da bundan az faciəli olmayan hadisələr baş verirdi. Hava qasırğasına qapılmış hava balonu buludların arası ilə saatda doxsan mil³ yol gedirdi.

Hava balonunun qondolasında beş nəfər sənişin vardı.

Qəzəbli təbii fəlakətin yardımsız oyuncağına çevrilmiş olan bu aerostat haradan uçub gəlmişdi?

Yer küçəsinin hansı nöqtəsindən öz yoluna başlamışdı? Yəqin bu, qasırğadan qabaq uçmuşdur; lakin qasırğanın ilk əlaməti daha 18 martda görünmüşdü; demək gündə iki min milə qədər yol gedən hava balonu buralara olduqca uzaq ölkələrdən uçub gələ bilmişdi.

Hər halda hava səyyahları özləri hava balonunun havaya qalxdığı andan bəri nə qədər məsafə getdiyini təsəvvür edə bilmirdilər.

¹ Bir fut – təxminən 30,5 sm.

² Şimal-şərq küləyi.

³ 166 kilometr.

Balon fırtınaya qapılaraq öz oxu ətrafında fırlana-fırlana havada uçurdu, səyyahlar nə bu hərlənməyi, nə də hərəkətlərinin sürətini duya bilirdilər. Onların nəzərləri, aerostatın qondolası altında yayılmış duman pərdəsini deşib keçə bilmirdi. Buludlar o qədər qalındı ki, gündüzü gecədən seçmək mümkün deyildi: hava balonunu qaranlıq bürümüşdü.

Nə qədər ki, atmosferin üst təbəqələrində idilər, nə işıq ziyası, nə məskun yerin səsi, nə okean dalğalarının gurultusu yetişirdi. Yalnız aşağı enərkən okeanın uğultusu təhlükə qarşısında olduqlarını onlara bildirdi.

“Ağır şeyləri at!” komandası üzrə artıq şeylərdən, ərzaqdan, silahdan qurtulmuş aerostat, yenə qalxaraq dörd min beş yüz futa qədər yüksəldi. Aerostatdakılar altlarında dəniz olduğunu bilib, onları dibsiz dərinlik üzərində saxlayan balonu yüngülləşdirmək üçün, tərəddüd etmədən, ən zəruri şeyləri belə qondoladan atdılar.

Gecəni həyəcan içərisində keçirdilər, bu cür dəhşətli gecə az dayanıqlı adamlar üçün öldürücü ola bilərdi. Lakin yenə gündüz oldu. Qasırğa sanki yavaşmaqda idi. Buludlar atmosferin üst təbəqələrinə qalxırdı. Qasırğa bir neçə saat içərisində zəifləşdi və yatdı. Külək yüngülləşdi, dənizçilərin dediyi kimi, “çox zəiflədi”, yəni hava axınlarının dəyişmə sürəti iki dəfə azaldı. Saat on bir üçün havanın alt qatları buludlardan təmizləndi.

Qasırğa, bəzən Hind dənizində tayfunlar olduğu kimi, özünü şimşək çaxmaları ilə boşaltdı. Balon yenidən, yavaş-yavaş, lakin arasıkəsilmədən aşağı enməyə başladı. Qaz çıxdıqca balon yığılırdı və getdikcə girdəlikdən çıxıb uzunsov şəkil alırdı.

Günortaya yaxın aerostat dəniz səthi üzərində, iki min futluq bir yüksəklikdə idi. Sərnişinlər, qondolada ərzaq qalığından və ciblərindəki xırda şeylərə qədər nə vardısısa hamısını atdılar. Onlardan biri, balonun ip toru bağlanmış halqaya çıxıb, qazın axmasını azaltmaq üçün, qaz çıxan klapanı bərk bağlamaq istədi.

Lakin qaz azlıq etdiyindən, balonu artıq havada saxlamaq mümkün olmayacağı aydındı.

Sərnişinlər həlak olmağa məhkumdular...

Doğrudan da bu zaman ayaqlarının altında sudan başqa heç nə yoxdu. Ətrafda nə bir qitə, nə bir ada, balonun lövbərini ilişdirmək üçün nə bir parça quru yer vardı. Yüksək dalğaları yuvarlayan ucsuz-bucaqsız dəniz – hava balonunun qondolasından görünən şey ancaq bu idi, qondoladan radiusu qırx milə qədər olan sahəni gözlə görmək olurdu. Ətrafda nə bir quru, nə bir gəmi vardı.

Balonun enməsinə, nə tövr olursa-olsun saxlamaq lazımdı. Lakin sərnişinlərin əlləşməsinə baxmayaraq, balon enməkdə davam edirdi, eyni zamanda böyük bir sürətlə şimal-şərqdən cənub-qərbə doğru götürülürdü.

Nə müdhiş bir vəziyyət. Sərnişinlər artıq aerostatın uçuşunu idarə etmirdilər. Bütün cidd-cəhdlər əbəsdı. Balonun qazı getdikcə azalırdı, aşağı enmənin qarşısını almaq heç bir vəchlə mümkün deyildi.

Gündüz saat birdə balon okeanın altıca yüz futluq bir yüksəkliyində uçurdu.

Hava səyyahları, qondolada əllərinə keçən hər bir şeyi atdıqdan sonra, balonun enməsinə bir neçə saat gecikdirə bilmişdilər. Lakin indi fəlakətdən qurtarmaq mümkün deyildi, qaranlıq çökənə qədər quru görünməsəydi, qondoladakı adamlar, balonun özü ilə bərabər dalğaların içində itib gedəcəkdı...

Səyyahlar, görünür ki, ölümün gözü içinə baxmaqdan qorxmayan qüvvətli adamlardı. Dodaqlarından bir kəlmə belə şikayət və ya qorxu sözü eşidilmirdi. Balonun enməsinə mümkün qədər təxirə salmaq üçün son saniyəyə qədər mübarizə etməyə hazırdılar.

Qondola adi söyüd çubuqlarından hörülmüş bir səbətdən ibarətdi, dənizə endikdə, bir dəqiqə də suyun üzündə qala bilməzdı.